

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ У КОНТЕКСТІ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ В УКРАЇНІ

© 2016 БЕРЕЗЮК С. В., КОЛЕСОВ О. С.

УДК 330.522.7:338.439.68

Березюк С. В., Колесов О. С. Особливості формування соціальних стандартів у контексті споживчих витрат в Україні

Метою статті є узагальнення та аналіз сутності та значення таких економічних категорій, як «споживчий кошик», «прожитковий мінімум», «мінімальна заробітна плата». Охарактеризовано особливості формування рівнів зазначених показників в Україні та інших країнах світу. Проведено ретроспективне дослідження структури та динаміки споживчого кошику українських громадян, акцентовано на необхідності приведення його до реальних фізіологічних потреб людини. Наведено основні нормативні акти, спрямовані на забезпечення нормального існування людини та її розвиток. Зазначено основні підходи до визначення мінімальної заробітної плати та здійснено аналіз механізму встановлення та регулювання соціальних стандартів в окремих країнах Європи та світу. Встановлено, що в Україні існує проблема невідповідності між темпами інфляції та темпами підвищення гарантованого мінімуму оплати праці, що потребує негайного вирішення на загальнодержавному рівні.

Ключові слова: споживчий кошик, прожитковий мінімум, соціальні гарантії, мінімальна заробітна плата.

Рис.: 5. Бібл.: 15.

Березюк Сергій Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: sergejj.berezjuk@rambler.ru

Колесов Олександр Станіславович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та аналізу, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: sashaukraine@ukr.net

УДК 330.522.7:338.439.68

Березюк С. В., Колесов А. С. Особенности формирования социальных стандартов в контексте потребительских расходов в Украине

Целью статьи является обобщение и анализ сущности и значения таких экономических категорий, как «потребительская корзина», «прожиточный минимум», «минимальная заработная плата». Охарактеризованы особенности формирования уровней указанных показателей в Украине и других странах мира. Проведено ретроспективное исследование структуры и динамики потребительской корзины украинцев, сделан акцент на необходимости приведения ее к реальным физиологическим потребностям человека. Приведены основные нормативные акты, направленные на обеспечение нормального существования человека и его развитие. Указаны основные подходы к определению минимальной заработной платы и осуществлен анализ механизма установления и регулирования социальных стандартов в отдельных странах Европы и мира. Установлено, что в Украине существует проблема несоответствия между темпами инфляции и темпами повышения гарантированного минимума оплаты труда, что требует немедленного решения на общегосударственном уровне.

Ключевые слова: потребительская корзина, прожиточный минимум, социальные гарантии, минимальная заработная плата.

Рис.: 5. Библ.: 15.

Березюк Сергей Владимирович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (ул. Солнечная, 3, Винница, 21008, Украина)

E-mail: sergejj.berezjuk@rambler.ru

Колесов Александр Станиславович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и анализа, Винницкий национальный аграрный университет (ул. Солнечная, 3, Винница, 21008, Украина)

E-mail: sashaukraine@ukr.net

UDC 330.522.7:338.439.68

Berezjuk S. V., Kolesov O. S. Peculiarities of Establishing Social Standards in the Context of Consumer Expenses in Ukraine

The article is concerned with synthesizing and analyzing both substance and meaning of the following economic categories: «consumer basket», «subsistence minimum», and «minimum wage». Peculiarities in establishing levels of the specified indicators in Ukraine and in other world countries have been characterized. A retrospective study of both structure and dynamics of the consumer basket of Ukrainian citizens was carried out, focusing on the need for its adjustment to the real physiological needs of human. The main regulations aimed at ensuring the normal human existence and development have been provided. The main approaches to determining the minimum wage have been specified, an analysis of the mechanism for establishment and management of social standards in several countries in Europe and in the world has been conducted. It has been determined that in Ukraine there is a problem of mismatch between the inflation rate and the rate of increasing the guaranteed minimum wage that requires an immediate solution at the national level.

Keywords: consumer basket, subsistence minimum, social safeguard, minimum wage.

Fig.: 5. Bibl.: 15.

Berezjuk Serhiv V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of the Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnitsa National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnitsia, 21008, Ukraine)

E-mail: sergejj.berezjuk@rambler.ru

Kolesov Oleksandr S. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Analysis, Vinnitsa National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnitsia, 21008, Ukraine)

E-mail: sashaukraine@ukr.net

Людині для існування необхідний відповідний набір продовольчих і непродовольчих товарів, який має забезпечити її гідне проживання. В Україні споживчий кошик нараховує понад 290 товарів та послуг, проте він викликає співчуття у всієї світової спільноти, адже за своїми параметрами нагадує «кошик виживання» під час військових дій. Варто відмітити, що споживчий кошик лежить в основі формування прожиткового

мінімуму, розміри якого не дають змогу звичайному пересічному українцю задовольнити свої мінімальні потреби. Тому виникає цілком логічне питання – це кошик виживання чи нормального існування людини?

Зазначене запитання є надзвичайно актуальним і викликає широку наукову дискусію. Дослідженню механізму формування соціальних гарантів у контексті споживчих витрат присвячено праці значної чисельності ві-

чизняних вчених, зокрема Бистрицької О., Бурлуцького С., Верб'яного В., Ротчука І., Салія Н. та інших. Проте в умовах наростання кризових явищ у економіці та, як наслідок, у соціальному забезпеченні громадян України зазначенні питання потребують постійної уваги та ґрунтовного дослідження.

Споживчий кошик – це мінімальний набір найнеобхідніших для повноцінного життя людини продуктів харчування, товарів непродовольчої групи та різноманітних послуг [5]. Тобто, це асортимент товарів, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї. Такий набір використовується для розрахунку мінімального споживчого бюджету, виходячи з вартості споживчого кошика у діючих цінах.

Вміст споживчого кошика пересічного українця на сьогодні регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 14.10. 2000 р., відтоді його ґрунтовно так і не переглянули [5]. Хоча, за інформацією Міністерства соціальної політики України, востаннє наш споживчий кошик трохи змінився у 2012 р. (у ньому стало менше хліба, більше овочів), тому його навряд чи переглядатимуть до 2017 р., проте у міністерстві визнають, що мінімальний набір товарів і послуг треба збільшувати [10].

Слід зазначити, що, згідно із законодавством України, споживчий кошик має переглядатися кожні 5 років, адже змінюються ціни, економічна ситуація і загалом смаки споживачів [5]. Відповідно до методики, яка використовується в Україні, вирішальним критерієм для включення до споживчого набору того чи іншого товару (послуги) є його частка в загальних грошових витратах домогосподарств – не менше 0,1% для продуктів харчування і 0,2% – для інших товарів і послуг. Таким чином, до складу споживчого набору, перш за все, входять товари та послуги, які найбільше і найчастіше споживають домогосподарства, незалежно від того, чи регулюються (встановлюються) ціни (тарифи) на них, чи мають вільний (ринковий) характер [8].

Варто відмітити, що в основі вітчизняного споживчого кошика лежить методика Ленінградського інституту гігієни харчування, яка була розроблена у 1990 р., і, відповідно, є мало актуальною [5]. На думку фахівців, норми, закладені в прожитковому мінімумі громадян України, суттєво нижчі за фізіологічні, а набір непродовольчих товарів взагалі не забезпечує багатьох потреб сучасної людини [9].

Експерти стверджують, що обсяг споживчого кошика потрібно збільшити на 20–25%, адже передбачені норми значно занижені й не відповідають реальним потребам людини (наприклад, кошик включає 53 кг м'ясопродуктів на рік, а реальна потреба – 83 кг, 148 кг молока при фізіологічній нормі – 380 кг). У споживчому кошику дорослого українця немає кави, какао, чаю, спецій і навіть солі [5].

Правильне харчування, з урахуванням умов життя, праці, побуту забезпечує сталість внутрішнього середовища організму людини, діяльність різних органів і систем, гармонійний розвиток, високу працездатність. Раціональне харчування – це розумне, точно розрахова-

не забезпечення людини їжею, яке насамперед передбачає відповідність харчування фізіологічним потребам та енерговитратам організму [6]. Відповідно до Постанови КМ від 14 квітня 2000 р. № 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» набір продуктів харчування для працездатного та непрацездатного населення в цілому не сильно, але відрізняється (рис. 1, рис. 2).

Людина, яка працює, повинна спожити протягом дня на 47% більше продуктів харчування, ніж непрацездатна, тобто 2694 г з метою отримання 2586 ккал [6].

Отже, українець за місяць, відповідно до затвердженого 15 років тому споживчого кошика, може з'їсти 800 грамів борошна (різних виробів із борошна), 300 грамів макаронів, по 200 грамів гречки, рису, бобових, 100 грамів вівсяної каші, 8 кг картоплі, 5 – фруктів, 300 г – твердого сиру, склянку сметани, майже 2 кг м'яса, 18 яєць і 600 грамів риби. Проте ці цифри постійно змінюються, адже вартість продуктів уже понад рік зростає мало не щотижня. Збільшилися комунальні платежі, ціни на ліки [11].

Вміст споживчого кошика українця у продуктової частині порівняно з 1990-ми роками суттєво не змінився. У пропонованому раціоні дещо збільшилася кількість хлібопродуктів, м'яса, картоплі та овочів, зменшився обсяг молокопродуктів, риби та рибопродуктів, яєць. Також з 2000 р. українці стали споживати більше солодощів (рис. 3) [5].

Для порівняння, у 1941 р. пайок для німецького військовополоненого, утримуваного в сталінських таборах, становив 600 г продуктів, і в ньому, зокрема, були присутні борошно, томат-пюре, а в ліпші часи – горох, квасоля, сухофрукти та кава [7]. Полоненим німцям у СРСР давали 600 г хліба на день, а не 277 г, як належить кожному з нас. Як зазначає лікар-дієтолог Олександра Кириленко, в цілому прожити на наш продуктової набір можливо – хоча в ньому занадто багато вуглеводів (хліба, картоплі, цукру) і вдвічі менше норми білого м'яса (яловичини), риби і круп, тоді як асортимент промтоварів і особливо послуг справді надзвичайно обмежений. На думку президента Украналітцентру О. Охріменка, споживчий кошик потрібен владі, насамперед для того, щоб вирахувати, якою може бути найменша вартість робочої сили, щоб працівник міг вижити на зароблені гроші. «Принцип формування цього мінімуму залишився у нас від СРСР: там вважалося, що людина повинна більш-менш пристойно харчуватися, щоб трудитися, скромно одягатися і мати мінімум задоволень» [10].

Отже, сьогодні гостро постала проблема відповідності набору та обсягу товарів мінімального споживчого кошика медичним стандартам. Висловлюються серйозні сумніви щодо адекватності набору товарів мінімального споживчого кошика. Таким чином, набори продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, що складають теперішній споживчий кошик, взагалі можна вважати нелегітимними.

Величина прожиткового мінімуму не враховує низку життєво необхідних витрат: на будівництво чи

Рис. 1. Набір продуктів харчування для працездатного та непрацездатного населення, г/день [6]

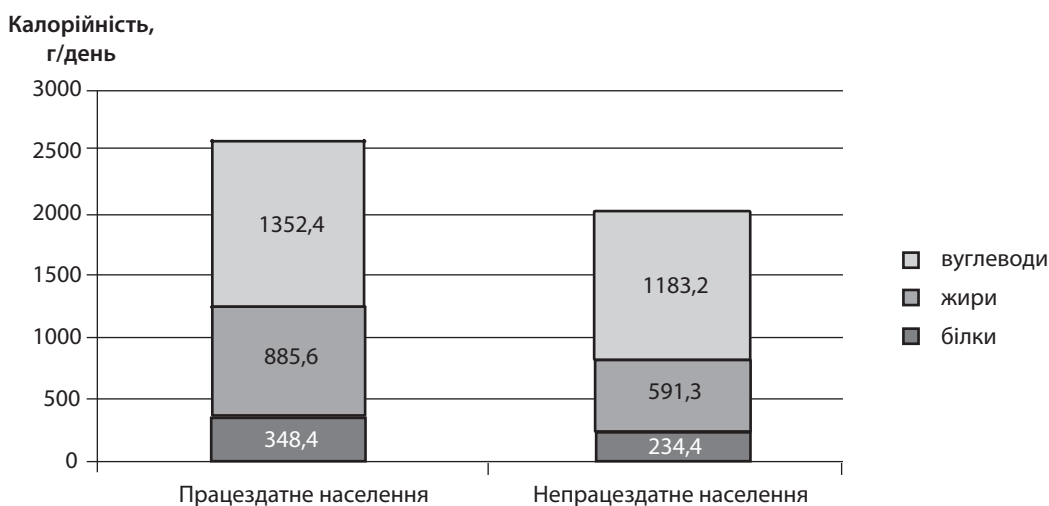

Рис. 2. Калорійність основних продуктів харчування для працездатного та непрацездатного населення, г/день [6]

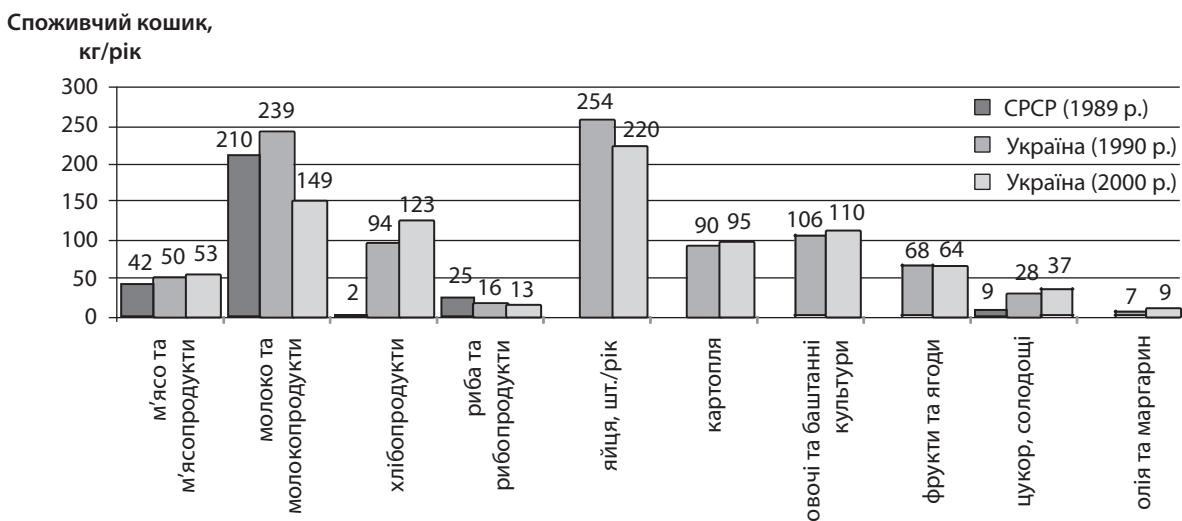

Рис. 3. Споживчий кошик українця в різні періоди, кг/рік [5]

купівлю житла або одержання його у найм, на освіту, оздоровлення, утримання дітей у дошкільних навчальних закладах, платні медичні послуги тощо. Не враховуються також зміни в складі споживчого кошика у зв'язку зі змінами у сфері житлово-комунального господарства. Також варто відмітити, що при розрахунках загального показника по Україні не враховуються регіональні відмінності цін на продовольчі та непродовольчі товари. На думку експертів, якби споживчий кошик було наповнено реальним змістом, видаткову частину бюджету необхідно було б збільшити принаймні утричі [9].

Зазвичай за вартістю цього набору визначається прожитковий мінімум і, як наслідок, пенсії та мінімальні зарплати [1, 11].

Прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Прожитковий мінімум встановлюється Кабінетом Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг і затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік [2, 3].

Як зазначає колишній перший заступник міністра праці та соціальної політики Павло Розенко: «Прожитковий мінімум – це мінімально прийнятний рівень життя, який гарантує держава. Якщо людина хоче розвиватися, мати заощадження, то вона повинна досягати цього своїми зусиллями. Розрахунки Федерації профспілок показують, що розмір нового прожиткового мінімуму повинен бути втричі більшим». Динаміка прожиткового мінімуму в Україні відображена на *рис. 4* [4].

На основі проведених соціологічних досліджень можна стверджувати, що 9 із 10 українців не задоволені своєю зарплатою, адже в середньому понад 50% зарплати йде на їжу, і це при тому, що витрати на харчування не повинні перевищувати третини прожиткового

мінімуму. Для прикладу в Іспанії, Франції та Німеччині витрати на продукти не перевищують 13%. А загалом мешканці Європи витрачають на їжу менше 20% [11]. Наступні 20–25% витрат українців становлять витрати на комунальні послуги. Витрати на ліки в деяких опитаних громадян просто катастрофічно високі: є такі люди, що за рік віддають суму, аналогічну 7 місячним зарплатам, або щомісяця витрачають третину зарплати. У середньому на медикаменти йде 10–15%. Витрати на непродовольчі товари становлять 20–25% від зарплати. Варто відмітити, що майже половина українців купують одяг, який був у використанні, щоб зекономити. А на відпочинок йде в середньому 12%, при цьому тільки 1% витрачається на культурний розвиток (походи в кіно й театри), решта – на відпочинок за кордоном, через що десята частина бюджету громадянина йде не на податки, а в казну іншої країни. Отже, у середньому працівник витрачає 102–127% від заробітної плати [13].

Зазначимо, що у світі існує два види прожиткового мінімуму: соціальний, що враховує культурні потреби населення, і фізіологічний, необхідний для фізичного виживання людини, тобто споживчий кошик. Останній розроблено на випадок війни. Між тим, наприклад, в Англії в кошик закладено шампанське і пиво, а ще MP3-плеєр з музичними записами. Кошик США передбачає витрати на тютюнові та алкогольні вироби, витрати на освіту, мобільний і комп'ютерний зв'язок [4]. Якщо порівняти список споживчого кошика українця з кошиком жителя США, то ми побачимо, що наш набір продуктів майже удвічі бідніший. Українці мають споживати у десять разів менше морепродуктів, у шість разів менше риби, та у п'ять – м'яса. Американці споживають 20 видів овочів, у той час, як лівову частку раціону українця становить картопля. Навіть сала, яке вважається національним українським продуктом, у раціоні жителів США більше [5]. А французи заклали у свій споживчий кошик також кошти на няню для дитини, апарати для виправлення зубів, оренду автомобілів, проїзд на таксі та їжу для котів і собак [4].

У багатьох країнах Західної Європи та у США до складу споживчого кошика входять також витрати на

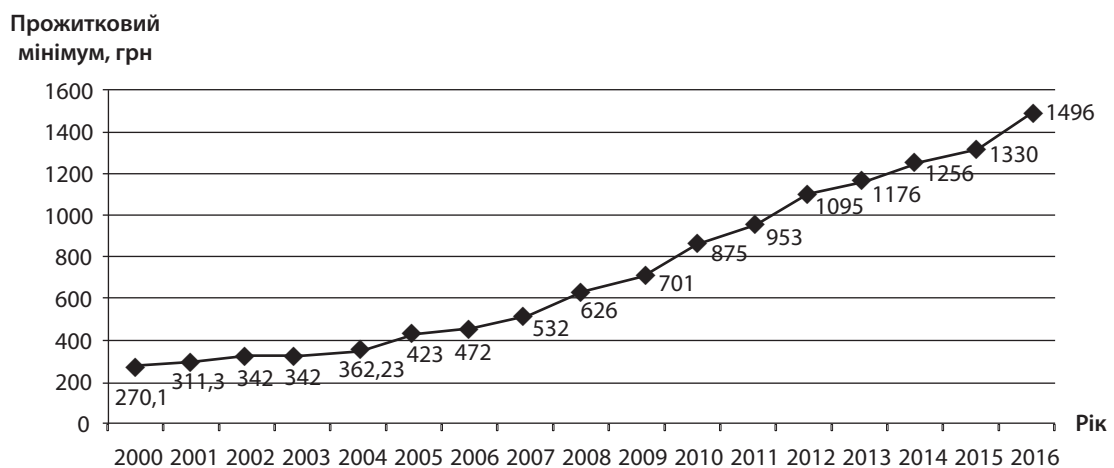

Рис. 4. Динаміка прожиткового мінімуму в Україні [2]

громадське харчування (кафе, ресторани), харчування в школі та на роботі. Наприклад, у Німеччині передбачено можливість один раз на тиждень відвідати кафе, а також замовити піцу з доставкою додому. Великобританія заклала у свій споживчий кошик шампанське і пиво. Громадяни США також можуть собі дозволити алкогольні напої – пиво, вино, віскі як удома, так і в ресторані [5]. У структурі споживчого бюджету продукти харчування не повинні перевищувати 30%, непродовольчі товари – 47%, інші товари і послуги – 23% [14]. За розрахунками ООН, світова межа місячного доходу людини повинна становити не менше 510 доларів, тоді як в Україні – дещо більше 50 доларів [11].

Споживчий кошик служить також базою порівняння розрахункових і реальних рівнів споживання. Ціна споживчого кошика залежить від рівня роздрібних цін на товари і тарифів на платні послуги (наприклад, комунальні платежі). Ця практика відома у всьому цивілізованому світі. З кожного виду потреб до розрахунку включають придбання відносно дешевих товарів, як правило, за державними фіксованими цінами. Якщо, наприклад, на ринку даний продукт або послуга продається за нижчими цінами, за основу береться найнижчий рівень [8].

Українах ЄС споживчий кошик формується не так, як в Україні: там оцінюють, на що витрачав гроші середньостатистичний споживач, а у нас – вказують, що йому можна купити за мінімальну зарплату. У польському кошику – 2000 продуктів, і кошик змінюється щороку – залежно від структури споживання домашніх господарств. Рішення про перегляд приймає влада Польщі. Щорічно проходить дослідження, на основі якого і складається кошик. За інформацією німецького бюро статистики, їхній споживчий кошик містить всі товари і послуги, які найбільш купуються, а його склад оновлюється кожні 5 років [10].

Необхідно зазначити, що в країнах колишнього СРСР ситуація зі споживчим кошиком приблизно однакова (рис. 5) [5].

На думку чиновників, склад кошика дозволяє українцям не голодувати, стежити за зовнішнім виглядом,

більш-менш пристойно одягатися і навіть долучатися до прекрасного – у «кошику» навіть врахований похід на концерт або в театр (1 раз на рік).

Враховуючи те, що продукти харчування «з'їдають» приблизно 52–53% доходів громадян, то із загальної суми мінімальної зарплати уряд люб'язно пропонує витратити на харчування 20 грн на день. Тобто, навіть той убогий раціон, який передбачений продуктовим кошиком, треба урізати у 2 рази.

З іншого боку, уряд вважає, що витратитися на одяг часто не потрібно. Наприклад, чоловік може ходити в одних штанах 4 роки, в одному спортивному костюмі і светрі – 3 роки, мати аж сім пар шкарпеток на рік, а ось плавки частіше, ніж один раз на 10 років змінювати не потрібно. Гардероб жінки теж «розчулює»: 1 бюстгальтер на рік, спідниця одна на 5 років, такий самий термін служби одного плаття, троє колготок на рік, одне зимове пальто на 8 років і одна пара зимових чобіт на п'ятирічку. З послуг українцям пропонується стрижка 3 рази на місяць, кіно, театр, цирк, зоопарк і різні культурно-масові заходи – 1 раз на рік. 2 рази на рік можна скористатися послугами хімічстки. Митися в лазні люди можуть собі дозволити раз на рік [12].

Світова спільнота розробила основні нормативні акти, спрямовані на забезпечення нормального існування людини та її розвиток, які має дотримуватися наша держава, адже вона їх ратифікувала та є членом багатьох міжнародних організацій. Зокрема це: Конвенція Міжнародної організації праці (МОП) № 131 «Про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються» (ратифікована Україною 19 жовтня 2005 р.), Конвенція МОП № 117 «Про основні цілі та норми соціальної політики» 1962 р. (ратифікована Законом № 692-VIII від 16.09.2015 р.), Загальна Декларація Прав Людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права» 1966 р. Проте політика нашої влади свідчить про те, що вона фактично чинить злочин проти свого народу, встановлюючи неадекватні розміри як споживчого кошику, так і прожиткового мінімуму [15].

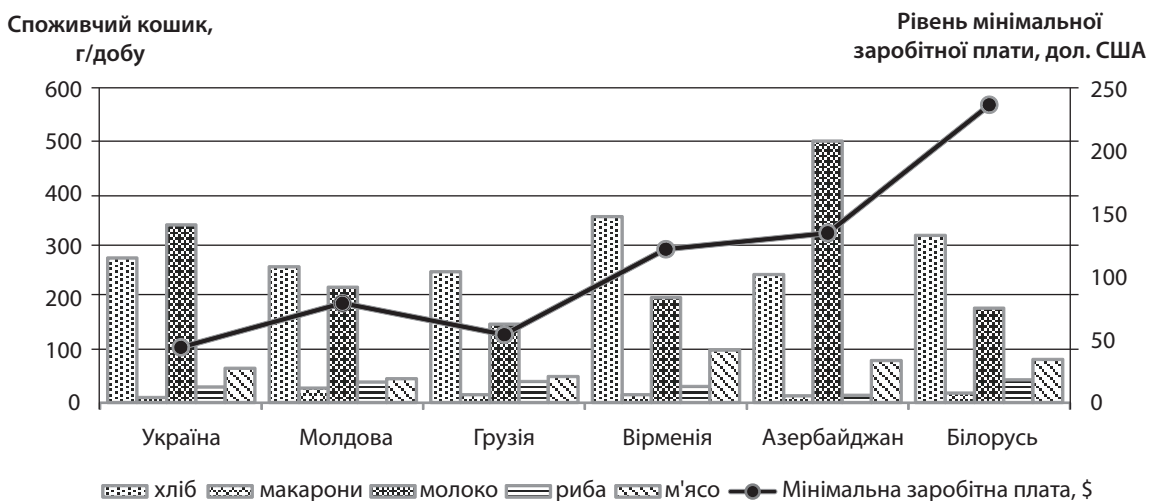

Рис. 5. Споживчий кошик (грам на добу) та рівень мінімальної заробітної плати (дол. США) в Україні та країнах Східного Партнерства станом на 01.01.2015 р.

У понад 50% країн мінімальна зарплата радше є межею фізіологічного виживання людини, а не точкою відтворення робочої сили та гідних умов існування.

Згідно з Конвенцією Міжнародної організації праці (МОП) № 131 «Про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються» 1970 р. «установлення мінімальної заробітної плати повинно бути одним із елементів політики, яка спрямована на боротьбу з убогістю та на забезпечення задоволення потреб всіх працівників та їхніх сімей. Основною метою встановлення мінімальної заробітної плати має бути надання особам, які працюють за наймом, необхідного соціального захисту відносно мінімально допустимих рівнів заробітної плати». Рівень мінімальної заробітної плати розглядається як нижня межа, що повинна гарантувати задоволення основних життєвих потреб працівника і членів його сім'ї.

Відповідно до міжнародних актів мінімальну заробітну плату мають встановлювати, з одного боку, з урахуванням інтересів працівників, а також членів їхніх сімей, а з іншого – з урахуванням інтересів економічного розвитку. Саме від соціально-економічного становища країни залежить визначення критеріїв встановлення мінімального рівня.

Сьогодні у світі сформувалися два підходи до визначення мінімальної заробітної плати. Перший ґрунтується на мінімальних потребах, які треба задовольняти для збереження життя (так званий споживчий кошик життєво важливих товарів і послуг у вартісному вираженні). У цьому випадку мінімальна зарплата дорівнює прожитковому мінімуму. Саме такий підхід практикують в Україні. Однак в економічно розвинутих країнах його вважають за допустиме використовувати лише у військовий час.

Другий підхід передбачає, що мінімальні гарантії мають поширюватися не лише на фізичні, а й на соціальні та культурні потреби людини. У такому випадку розмір мінімальної зарплати співставний з рівнем середньої зарплати. Так, в Японії вона становить близько 44%, у США – 50%, у Нідерландах досягає майже 75% середньої зарплати. Такий варіант дозволяє встановлювати мінімальну зарплату на рівні, який у 2–2,5 рази перевищує прожитковий мінімум.

Головна лінія розмежування між розвинутими країнами та Україною проходить через специфіку розрахунку мінімальної зарплати (МЗП). Наприклад, якщо в США в основі розміру мінімальної зарплати лежать дані офіційної статистики про вартість життя для сім'ї з 4 людей (2 дорослих і 2 дітей), то в нас – прожитковий мінімум на одну працездатну особу. В Україні МЗП виконує функцію простого відтворення робочої сили одного індивіда. Тоді як у США та Європі мова йде про відтворення трудових ресурсів країни загалом.

За інформацією МОП, сьогодні понад 90% усіх країн світу мають законодавчі норми, які регулюють мінімально допустимий розмір заробітної плати. Проте у грошовому вимірі спостерігається глобальна нерівність. Так, у 20% найбідніших країн середній розмір МЗП ста-

новить 57 доларів, тоді як 20% найбагатших можуть похвалитись показником у 1185 доларів.

Механізм встановлення та регулювання зазначеного соціального стандарту є різноманітним. У деяких країнах уряд самостійно визначає розмір МЗП (Словенія, Нідерланди, Хорватія, Нова Зеландія, Ірландія, Греція). Нерідко цьому передують консультації між владою, роботодавцями та представниками робітників (Латвія, Литва, Польща, Болгарія, Словаччина, Угорщина, Великобританія, Чехія). У США діє федеральний і регіональний рівень МЗП, а у Японії та Канаді – лише регіональний. З іншого боку, у Фінляндії, Норвегії, Італії, Німеччині, Данії, Австрії, Швеції не існує законів про МЗП. Тут склалася традиція укладення колективних угод між зацікавленими сторонами.

У деяких країнах, зокрема в Україні, має місце невідповідність між темпами інфляції та темпами підвищення гарантованого мінімуму оплати праці. Так, у 2015 р. в Україні зафіксовано рівень інфляції в розмірі 43,3%, а рівень мінімальної заробітної плати було підвищено лише на 13,1%. Реальні ж доходи населення у 2015 р. скоротились на 9,9%. У 2014 р. рівень МЗП в Україні взагалі не змінювався, тоді як рівень інфляції становив 24,9%. Тобто, при фактичному зростанні цін за 2014–2015 рр. на 79% держава спромоглася підвищити прожитковий мінімум лише на 74 грн.

Як свідчить статистика, Україна за розміром МЗП значно програє державам Європи. Навіть таким, у недалекому минулому найбіднішим країнам континенту, як Албанії та Боснії й Герцеговині. На жаль, рівень МЗП в Україні демонструє все більшу відповідність африканським стандартам. В абсолютних розмірах українська МЗП майже дорівнює нігерійській (83,8 та 81 євро відповідно). Мало того, такі країни африканського континенту, як Алжир, Габон, Ботсвана, Кабо-Верде вже випереджають Україну за цим показником [11].

ВИСНОВКИ

Розмір споживчого кошика, прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати є взаємопов'язаними категоріями, рівень яких регулюється директивним методом. Як видно з результатів проведеного дослідження, жоден із наведених показників не відповідає реальному їх рівневі в сучасних економічних реаліях України. Зрозумілим є обмеження державних ресурсів в аспекті забезпечення споживчих запитів громадян. Тому в перспективі подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук альтернативних шляхів формування достойного рівня прожиткового мінімуму, удосконалення методичних підходів до його визначення та більш диференційованого перерозподілу наявних бюджетних коштів, передбачених на соціальне забезпечення населення України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко П. Мінімальна зарплата: світові стандарти і українські реалії [Електронний ресурс] / П. Герасименко. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?minimalna_zarplata_svitovi_standarti_i_ukrayinski_realiyi&objectId=1231038

2. Прожитковий мінімум // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Прожитковий_мінімум

3. Про прожитковий мінімум : Закон України № 966-XIV від 15.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-14>

4. **Верб'яний В.** У споживчий кошик додадуть пылососи і телефони [Електронний ресурс] / В. Верб'яний. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/165765/u-spozhyvchyy-koshyk-dodadut-pylososy-i-telefonny>

5. **Ротчук І.** Споживчий кошик українця – суцільний мінімалізм [Електронний ресурс] / І. Ротчук. – Режим доступу : <http://harchi.info/articles/spozhivchyy-koshik-ukrayincyua-sucilniy-minimalizm>

6. **Салій Н. С.** Раціональне харчування в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. С. Салій. – Режим доступу : <http://zdorov.com.ua/nutrition.html>

7. ЗМІ: споживчий кошик українця не кращий пайка військовополоненого 40-х років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukranews.com/news/45119.---.uk>

8. **Бистрицька О.** Споживчий кошик: бідним флешка не в радість [Електронний ресурс] / О. Бистрицька. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/264694/spozhyvchyy-koshyk-bidnym-fleshka-ne-v-radist>

9. **Щербатюк М.** Секрети прожиткового мінімуму [Електронний ресурс] / М. Щербатюк. – Режим доступу : <http://www.i-law.kiev.ua/секрети-прожиткового-мінімуму/>

10. Українець, німець, поляк: що в споживчому кошику [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukrainec-nemec-polyak-chto-v-potrebitelskoy-korzinke-520918.html>

11. **Ляховець В.** Дірки споживчого кошика [Електронний ресурс] / В. Ляховець. – Режим доступу : <http://chask.net/?p=43971>

12. Що українці можуть собі дозволити зі споживчого кошику (інфографіка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.24svit.com.ua/spilnota/shho-ukrayintsi-mozhut-sobi-dozvoliti-z-spozhyvchogo-koshiku-infografika.html>

13. **Пігуляк Ю.** Проблема прожиткового мінімуму, або чи скоро українці почнуть голодувати? [Електронний ресурс] / Ю. Пігуляк. – Режим доступу : <http://karpatskijobjektiv.com/problema-prozhitkovogo-minimumu-abo-chi-skoro-ukrayinci-pochnut-goloduvati/>

14. Прожиточный минимум по социальным и демографическим группам, грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/358632/neprozhytkovyy-minimum-shho-i-chomu-vhodyt-do-spozhyvchogo-koshyka-ukrayintsiv>

15. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп : Постанова КМУ від 14 квітня 2000 р. № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF>

REFERENCES

Bystrytska, O. "Spozhyvchyy koshyk: bidnym fleshka ne v radist" [Market Basket: poor flash drive is not happy]. <http://news.finance.ua/ua/news/-/264694/spozhyvchyy-koshyk-bidnym-fleshka-ne-v-radist>

Herasymenko, P. "Minimalna zarplata: svitovi standarty i ukrainski realii" [Minimum wage: international standards and Ukrainian realities]. http://zaxid.net/news/showNews.do?minimalna_zarplata_svitovi_standarti_i_ukrayinski_realiyi&objectId=1231038

[Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-14>

Liakhovets, V. "Dirky spozhyvchoho koshyka" [Holes consumer basket]. <http://chask.net/?p=43971>

[Legal Act of Ukraine] (2000). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF>

"Prozhytkovyy minimum" [Cost of living]. Vikipediia. Vilna entsyklopediia. https://uk.wikipedia.org/wiki/Прожитковий_мінімум

Pihuliak, Yu. "Problema prozhytkovoho minimumu, abo chy skoro ukrainsi pochnut holoduvaty?" [The problem of subsistence level or whether Ukrainian will soon starve?]. <http://karpatskijobjektiv.com/problema-prozhitkovogo-minimumu-abo-chi-skoro-ukrayinci-pochnut-goloduvati/>

"Prozhitochnyy minimum po sotsialnym i demograficheskim gruppam, грн" [A living wage for social and demographic groups, UAH]. <http://news.finance.ua/ua/news/-/358632/neprozhytkovyy-minimum-shho-i-chomu-vhodyt-do-spozhyvchogo-koshyka-ukrayintsiv>

Rotchuk, I. "Spozhyvchyy koshyk ukrainsia – sutyllyniy minimalizm" [Market Basket Ukrainian – continuous minimalism]. <http://harchi.info/articles/spozhivchyy-koshik-ukrayincyua-sucilniy-minimalizm>

"Shcho ukrainsi mozhut sobi dozvoliti z spozhyvchoho koshyku (infografika)" [As Ukrainian can afford the consumer basket (infographics)]. <http://www.24svit.com.ua/spilnota/shho-ukrayintsi-mozhut-sobi-dozvoliti-z-spozhyvchogo-koshiku-infografika.html>

Salii, N. S. "Ratsionalne kharchuvannia v suchasnykh umovakh" [Nutrition in modern conditions]. <http://zdorov.com.ua/nutrition.html>

Shcherbatiuk, M. "Sekrety prozhytkovoho minimumu" [Secrets of the subsistence minimum]. <http://www.i-law.kiev.ua/секрети-прожиткового-мінімуму/>

"Ukrainets, nimets, poliak: shcho v spozhyvchomu koshyku" [Ukrainian, German, Polish, that the consumer basket]. <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukrainec-nemec-polyak-chto-v-potrebitelskoy-korzinke-520918.html>

Verbianyi, V. "U spozhyvchyy koshyk dodadut pylososy i telefonny" [In the basket will add vacuum cleaners and telephones]. <http://news.finance.ua/ua/news/-/165765/u-spozhyvchyy-koshyk-dodadut-pylososy-i-telefonny>

"ZMI: spozhyvchyy koshyk ukrainsia ne krashchyy paika viskovopoloneno 40-ky rokiv" [Media: Ukrainian consumer basket is not the best ration of war 40 years]. <http://ukranews.com/news/45119.---.uk>